

جزوه درس اخلاق و تربیت اسلامی

نصر اللہ یار محمدی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

۱- موضوع علم اخلاق چیست؟

موضوع علم اخلاق رفتار و کردار انسان است که با اراده مستقیم یا با واسطه از او سر می زند. منظور از (واسطه) این است که علم اخلاق انسان خطا کار را هنگامی که کوتاهی کرده و در احتیاط و هوشیاری سهل انگاری کرده محکوم می کند زیرا قدرت بر آنها داشته است

۲- تعریف علم اخلاق چیست؟

مجموعه ای از اصول هنجاری می باشد که شایسته رفتار و کردار بشری بر مقتضای آنها جریان یابد.

۳- هدف از علم اخلاق چیست؟

بازداشتن انسان از اشتباهات در رفتار و کردار او است به گونه ای که در نیت عمل و هدفش صادق و به دور از میل و هوس و تقلید کورکورانه باشد.

۴- سرچشمه علم اخلاق اسلامی چیست؟

قرآن سنت پیامبر و خاندان پاکش عقل مشاهده و فطرت انسان می باشد.

۵- در کدام آیه خداوند از اخلاق پیامبر (ص) تجلیل فرموده است؟

درسوره نون آیه ۴ خداوند خطاب به پیامبر می فرماید: (و یقیناً تو بملکات و سجایای اخلاقی عظیمی قرارداری)

۶- هشت نمونه از سیره و اخلاق عملی پیامبر اکرم را ذکر کنید و دو روایت را توضیح دهید :

۱- ترس از خدا. ۲- اهتمام به نماز. ۳- تلاوت قرآن. ۴- باخبر بودن از حال مسلمانان. ۵- پاسخ به همگان. ۶- اهتمام به حوائج مردم حتی در وقت نماز. ۷- سخی ترین مردم. ۸- خوش اخلاقی.

۱- ترس از خدا: حضرت علی (ع) می فرماید: پیامبر از خوف خدا آن قدر می گریست که سجاده محل نمازش از اشک چشم او ترمی شد با اینکه جرم و گناهی هم نداشت.

۳- تلاوت قرآن: حضرت علی (ع) فرمود: هیچ امری پیامبر را از تلاوت قرآن باز نمی داشت مگر جنابت.

۷- پیامبر در مورد خوش خلقی چه فرموده است؟

محبوب ترین شما نزد خدا خوش روترین شماست که با مردم انس گرفته و ما نوس می شوند و دشمن ترین شما نزد خدا کسانی هستند که در میان مردم سخن چینی و تفرقه ایجاد می کنند و می کوشند تا برای مردم پاکدامن لغزش هایی بیابند.

۸- دو آیه از قرآن کریم در مورد امانتداری بنویسید :

۱- سوره مومنون آیه ۸: (و آنها امانت ها و عهدهای خود را رعایت می کنند.)

۲- سوره نساء آیه ۵۸: (همانا خداوند به شما فرمان می دهد که امانت ها را به صاحبانشان برگردانید.)

۹- خیانت در امانت با چه عواملی صورت می گیرد؟ دو مورد را به اختصار توضیح دهید :

۱- تعدی به امانت: یعنی انسان دخل تصرف کند در آنچه صاحبش به او اجازه نداده است.

مثل پوشیدن لباس امانتی بدون اجازه صاحبش.

۲- تفریط در امانت: یعنی در نگهداری امانت کوتاهی کند. مثلاً کتاب را در جای مرطوب قرار دهد.

۳- مسامحه در امانت: یعنی هرگاه صاحب مال آن را خواست باید فوراً برگرداند و از رد کردن آن امتناع نرزد.
۴- افرط در امانت: یعنی در مال امانی انسان زیاده روی نکند مثلاً اگر خودرویی امانت گرفته نسبت به سرعت و ترمز آن رعایت کند.

۱۰- از دیدگاه علماء امر به معروف چند شرط دارد توضیح دهید؟

اول: اینکه احتمال اثر در آن بدهد.

دوم: خود آموغانهی فعل واجب و حرام را درست بداند.

سوم: سبب ضرر و زیان به خود یا مسلمان دیگری نشود.

چهارم: علم به صدور حرامیات ترک واجب از طرف داشته باشد.

۱۱- معنای توسل نامشروع چیست؟

این است که انسان غیر خدا را مستقل و در برابر خدا موثر بداند و حاجت خود را از غیر خدا بخواهد اما اگر کسی به انبیاء و امامان و اولیای خدا توسل کند با این نیت که واسطه فیض هستند و از جانب خداوند مآذون هستند مشکلی ندارد. توسل و درخواست نامشروع همان کار کفار و مشرکان است که به بتها به چشم خدایی نگاه می کنند.

۱۲- حضرت علی (ع) چه خصلت هایی را برای آمرین به معروف و ناهین از منکر ذکر فرمودند؟

۱- به آنچه امر می کند عالم بوده و آگاهی کامل از آن داشته باشد.

۲- خود مرتکب عملی نشود که مردم را از آن باز می دارد.

۳- در آنچه امر یا نهی می کند عدالت را رعایت کند و در این کار مدارا را از نظر دور ندارد.

۱۳- جهت کسب حسن خلق لازم است به چه روشهایی توجه شود؟

۱- روش تفکر: لازم است که انسان همه روزه در آثار معنوی و مادی حسن خلق اندیشه کند و آیات و روایات وارده در این زمینه را مطالعه و تکرار کند.

۲- روش الگویی: قرآن کریم در این باره می فرماید: با الهام از اسوه های حسنه خود و جامعه را از هر نوع رذیله و ناهنجاری پاک و به جای آن فضایل انسانی را جایگزین کنید.

۳- روش عملی: تمرین و ممارست عملی به فضایل اخلاقی.

۱۴- وراثت و تغذیه چه تاثیری در حسن خلق دارد؟

امام علی در مورد تاثیر وراثت در حسن خلق می فرماید: حسن خلق دلیل بزرگواری ریشه های وراثت است و به همان میزان انسانهای بد اخلاق خود نتیجه پدران و مادران بد اخلاق و سبب به وجود آمدن فرزندان بد اخلاق هستند.

امانتغذیه: کسانی که با اموال حرام امرار معاش می کنند یا غذاهای حرام مثل گوشت خوک یا مشروبات حرام می خورند بر روی اخلاق و رفتارشان تاثیر نامطلوب می گذارد و در مقابل افرادی که غذای طیب و طاهر می خورد تاثیر مثبتی بر روی رفتار و اخلاقشان ایجاد می شود.

۱۵- آثار حسن خلق به چند دسته تقسیم می شوند؟ مختصراً توضیح دهید.

۱- آثار اجتماعی که شامل: * جلب دوستی و محبت دیگران. * آبادی شهرها.

۲- آثار فردی که شامل: *آثار دنیوی* آثار اخروی که هر یک از آثار فردی و اخروی نیز مرتبت با آثاری است.

۱۶- آثار دنیوی حسن خلق شامل چه مواردی است؟

۱- زیاد شدن روزی.

۲- زیاد شدن عمر.

۳- به دست آوردن هویت انسانی.

۴- بالا رفتن میزان مسلمانی.

۵- زیاد شدن دوستان.

۱۷- آثار اخروی حسن خلق را نام ببرید؟

۱- جواز ورود به بهشت. ۲- سنگینی نامه عمل. ۳- ثواب مجاهد. ۴- ثواب صائم و قائم. ۵- گناه زدایی

۶- آسانی حساب. ۷- همنشینی با پیامبر (ص). ۸- خیر دنیا و آخرت.

۱۸- عاق والدین را تعریف کنید و در مورد آن را مختصراً توضیح دهید :

کسی که والدین خود را اذیت کند و بر ایشان طغیان می کند و به تعریف دیگر عاق هرکاری که ضد نیکی کردن به والدین باشد را شامل می شود و از گناهان کبیره است و پیامبر ص فرموده از هر گناه کبیره بزرگتر شرک به خدا و عاق والدین است.

۱۹- پیامبر ص در مورد آزار و اذیت والدین چه فرمودند؟

فرمودند: کسی که والدین خود را بیازد مر اذیت کرده و کسی که مرا بیازد خدا را آزرده و آزارکننده خدا ملعون است.

۲۰- یک روایت از پیامبر ص و یک روایت از امام صادق در مورد عاق والدین بنویسید :

پیامبر ص فرمودند: سه کس میان آنها وجهنم حجابی نیست منت گذار عاق پدر و مادر و شرابخوار.

امام صادق فرمودند: ملعون ملعون است کسی که پدر و مادرش را بزند و ملعون ملعون است کسی که عاق والدین شود.

۲۱- سه مورد از آثار عاق والدین را ذکر کنید و یک مورد را توضیح دهید :

۱- سلب توفیق عبادت. ۲- خروج از دایره بندگی. ۳- انقطاع نسل و قطع رحم.

۲- خروج از دایره بندگی: انسانی که عاق والدین می شود لیاقت بنده بودن خداوند را از دست می دهد و دیگر خداوند او را نمی پذیرد و در اسفل السافلین قرار می گیرد.

۲۲- برکات احسان و نیکوکاری به پدر و مادر از منظر امام صادق (ع) را نام ببرید و یک مورد را توضیح دهید :

۱- راه رسیدن به بهشت. ۲- با ارزش تر از جهاد و هجرت. ۳- برترین عمل. ۴- نیکی فرزندان. ۵- رفاه و راحتیدر هنگام مرگ.

۱- راه رسیدن به بهشت: شخصی خدمت امام صادق رسید و عرض کرد پدر من پیر شده من او را به آغوش می کشم و به این طرف و آن طرف می برم. امام فرمود: تا می توانی این کار را خودت انجام بده که این عمل تو را به بهشت خواهد برد.

۲۳- نشانه های دوستی با اهل بیت را نام ببرید و یکی را توضیح دهید :

۱- محبت توام با عمل و تقوا. ۲- عشق به دوستان اهل بیت.

۳- آمادگی برای محرومیت ها. ۴- برائت از دشمنان اهل بیت (ع).

۱- محبت توام با عمل و تقوا: حضرت علی (ع) می فرماید: (هر کس که ما را دوست دارد باید مثل ما عمل کند و لباس پرهیزگاری را جامه و پوشش خود قرار دهد). تقوای الهی و اجتناب از گناه باید سرلوحه زندگی محبان اهل بیت باشد تا بتوانند عشق پاکان را در دل خود جای دهند و گرنه دلی پراز شوق گناه را چطور می توان جایگاه و ظرف محبت اولیای الهی قرار داد.

۲۴- آثار محبت اهل بیت (ع) را نام ببرید و دو روایت در این باره ذکر کنید :

۱- اطمینان و آرامش قلب. ۲- بهره مند شدن از حکمت. ۳- استكمال دین.

۴- امنیّت در قیامت. ۵- بالا ترین درجات بهشت. ۶- دادرسی در سخت ترین لحظات.

۳- استكمال دین: پیامبر (ص) فرمودند: محبت به اهل بیت و ذریه من سبب کامل شدن دین است.

۵- بالا ترین درجات بهشت: حضرت علی (ع) فرمود: اهل بهشت به منازل شیعیان ما در بالا ترین درجات آن نگاه می کنند همان طوری که انسان به ستارگان می نگرد.

۲۵- پنج عمل برای فرونشاندن خشم و غضب را بیان کنید :

۱- ترک صحنه ای که موجب خشم و عصبانیت اوشده است.

۲- با آب سرد وضو بگیرید یا دست و صورت را بشویید.

۳- یک لیوان آب خنک بنوشید.

۴- تغییر حالت بدهید یعنی اگر ایستاده اید، بنشینید و اگر نشسته اید برخیزید.

۵- اگر برایش امکان دارد نماز یا دعا یا قرآن بخواند تا آرامش بگیرد.